

Gemeente,

400 jaar remonstranten.

400 jaar mensen die de begrippen vrijheid en verdraagzaamheid als kompas in hun leven willen gebruiken.

400 jaar remonstranten, geboren uit een hoogoplopende theologische en politieke twist waardoor ze uiteindelijk werden weggestuurd, verbannen, aan de kant gezet.

400 jaar een remonstrantse broederschap, ontstaan uit het verlangen om tegen de heersende orde in toch het geluid te laten horen van eigen verantwoordelijkheid, van mensen recht doen, van betrokkenheid bij mens en maatschappij.

400 jaar waarin dit remonstrantse geluid een tegengeluid is gebleven, een oproep tot rekkelijkheid op een kerkelijk erf waar de elasticiteit minder groot bleek dan gehoopt.

In het kader van het gedenken van 400 jaar remonstranten is het maar zeer de vraag of het thema vergeving daar wel een rol in speelt of zou moeten spelen.

Als het antwoord op die vraag al 'ja' zou zijn, maakt het veel uit wat we onder vergeving verstaan.

Vergeving roept in onze cultuur al snel associaties op van slaafsheid, vernedering, onvrijheid, ongelijkheid, onderdrukking, ontkenning van jezelf.

Ook wordt vergeving vaak geassocieerd met de termen dader en slachtoffer.

Vergeving staat dan in het teken van recht gedaan worden, gerechtigheid zoeken wanneer je iets is aangedaan.

Een dergelijke benadering van vergeving zien we ook al terug in het Oude Testament.

In het Oude Testament staat voorop dat er recht gedaan moet worden.

Dat gaat vaak op de manier van vergelding, zoals we ook in de schriftlezing hoorden.

Het volk doet God geen recht en God wil dat dan recht-zetten door een straffende maatregel te bedenken.

Het is een principe dat al oeroud is, en dat voor veel mensen nog altijd als terecht voelt.

Veel Hollywood-films staan bol van dit principe.

Als alle boosdoeners uiteindelijk zijn uitgeschakeld of zelfs doodgeschoten voelt dat terecht, verliezen of kwetsuren in de kring van de held zijn juist lastig te verteren.

De oorsprong van dit principe heet: oog om oog, tand om tand.

In de loop van de tijd veranderde dat in die zin dat het niet meer letterlijk een oog of een tand hoefde te zijn maar dat iets gelijkwaardigs ervoor in de plaats kon komen.

Het principe bleef hetzelfde.

Wanneer we deze interpretatie van vergeving zouden willen inzetten rondom het 'Get Out', het ite, ite, de verbanning van de remonstrantse dominees in 1619 tijdens de Dordtse synode, dan wordt het lastig.

De mensen van toen leven al lang niet meer, de kerkelijke en politieke situatie is onherkenbaar veranderd – bij wie zou je gerechtigheid willen zoeken om uiteindelijk alles te kunnen vergeven en vergeten?

Vergeving kun je ook heel anders verstaan.

In de bijbelse geschriften is vergeving allereerst een kracht: namelijk de macht relaties te vernieuwen, gebroken lichamen te genezen, een nieuw begin te maken.

Deze visie werd geïntroduceerd door Jezus.

Hij zei: God is liefde.

Bij God is iedereen welkom zonder voorwaarden vooraf.
God heeft onvoorwaardelijk lief en hij vergeeft onvoorwaardelijk.
In God is er hoe dan ook geen geweld: geen onderdrukking, machtsuitoefening, pressie, of wat voor manier dan ook om iemand tot een gewenste handeling of uitspraak te brengen.

In de Oud Testamentische lezing van vandaag zien we van deze vernieuwende visie al een eerste aanzet in het gesprek tussen God en Mozes.
Want wat brengt God ertoe het volk weer een nieuwe kans te geven?
Wat leidt tot nieuw perspectief, tot een nieuwe weg, tot vergeving?
Dat is het argument van Mozes dat God een verbond heeft gesloten met de aartsvaders.
En in hen met het volk Israël. God heeft zich verbonden met deze mensen.
Mozes bepaalt God weer bij zijn liefde voor zijn mensen.

Jezus heeft deze visie verder uitgewerkt en zelfs tot het uiterste doorgevoerd.
God is niet alleen liefde, maar heeft onvoorwaardelijk lief, zegt hij.
Wanneer iedereen zonder voorwaarden vooraf welkom is, zich gezien mag weten, zich geliefd mag weten, heeft dat een consequentie die je niet vaak tegenkomt.
In zo'n setting verdwijnen allerlei sociale systemen en indelingen.
Als er geen voorwaarden zijn om er te mogen zijn, dan is er ook geen hiërarchie qua status, qua inkomen, qua beroep, qua afkomst of wat dan ook.
Op zo'n manier met elkaar omgaan, noemen we onvoorwaardelijke liefde.
Liefde betekent dat er geen geweld is.
Niet in daden, niet in woorden, niet in gedachten.
Geen geweld in de zin van je zin doordrijven, de ander afkappen, de ander je mening opdringen, boven een ander gaan staan, een ander veroordelen, macht uitoefenen en ga zo maar door.
Geweld klinkt hard en groots, maar feitelijk hebben we dagelijks in het klein met vormen van geweld te maken. In elk moment dat er geen recht wordt gedaan.
Dat je zelf geen recht doet, aan de ander of aan jezelf.
Daarom voegt Jezus daar in deze schriftlezing nog iets aan toe.
Hij zegt: Hoe meer liefde, hoe meer vergeving.
Want vergeving wil zeggen dat je jezelf uittilt boven die geweldsspiraal en inzet op een nieuwe vorm van met elkaar samenleven.

Vergeven wil op deze manier zeggen dat je de ander ziet als iemand zoals jijzelf.
Als iemand die net als jij leeft in een wereld waarin geweld in het groot en in het klein aan de orde van de dag is.
Als iemand die ook al talloze keren slachtoffer is geworden van geweld, van de macht van de sterkste, van de ervaring geen recht te worden gedaan.
Het gaat er bij vergeving niet om het goede in de ander te herkennen, ook niet het goede van God in de ander, want daarmee zou je al te gemakkelijk de zwaarte van het geweld ontkennen.
Maar het gaat er eerder om dat je in de ander het slachtoffer van de geweldsspiraal ziet dat je zelf ook bent en dat je aanbiedt dat die ander ook mag zijn wie hij of zij is.
Recht gedaan worden krijgt hier een bijzondere kwaliteit: het slachtoffer maakt zich niet meer afhankelijk van de dader of van de gestolde structuur waarin geweld al snel zo'n grote rol speelt, maar wordt soeverein.
Hij gaat erboven staan, of wordt er bovenuit getild.
Hij kiest de weg van onvoorwaardelijke liefde.

Eén van de moeilijke kanten hieraan is dat dit niet betekent dat je iemand eerst moet begrijpen.

Dat zijn we immers snel geneigd te doen: als je eenmaal begrijpt waarom iemand iets heeft gedaan, verzacht al snel je blik en zou je tot vergeving kunnen komen.

Maar voor iemand die is gekwetst en beschadigd is het haast ondoenlijk om begrip te krijgen voor de dader.

De kracht om onvoorwaardelijk te vergeven is iets goddelijks, het is een overstijgen van de door de menselijke geschiedenis gegroeide verhoudingen die meestal een vorm van geweld in zich dragen.

Nooit is een mens meer beeld en navolger van God dan wanneer hij onvoorwaardelijke vergeving aanbiedt.

Vergeven is dan ook niet in de eerste plaats een gevoel, het is het veranderen van de relaties tussen degene die vergeeft en degene die vergeven wordt.

Een vaste weg of een methode die leidt tot vergeving, is er niet.

Dat zegt André Lascaris in zijn theologisch essay over geweld en onderdrukking: 'Het soevereine slachtoffer'.

Samengevat is zijn conclusie: onvoorwaardelijk vergeven drukt zich uit in geweldloos handelen.

Het gaat er daarbij niet om af te zien van het recht om recht gedaan te worden.

Het gaat ook niet om het opgeven van verzet en woede.

Maar het gaat erom dat je je weerbaar gaat voelen.

Dat je zicht krijgt op wat hier en nu nodig is om verder te gaan.

En het gaat om het creatief zoeken naar een manier om je vijand een relatie aan te bieden - iets wat je vijand juist niet wil.

Wanneer dat lukt, wordt je vijand geconfronteerd met zijn of haar eigen geweld.

Vergeven is dan: een geweldloze, creatieve manier om een nieuwe weg te zoeken in een geblokkeerde relatie.

Tegelijk zegt Lascaris: Vergeving schenken heeft altijd iets van een godswonder.

Want slachtoffers worden zo diep geraakt, dat hun leven is aangetast.

Het is bijna onmogelijk om de dader te zien als een mens als jijzelf.

Ik moet daarbij denken aan een gesprek dat ik ooit had met een gevangenispredikant.

Hij vertelde dat hij in een radioprogramma met verschillende mensen had gesproken die konden inbellen in dat programma.

Eén mevrouw vertelde dat haar moeder was overleden toen zij zelf een kind van zes jaar was. Haar moeder was aangereden door een dronken chauffeur.

Ze zei: eerst wil je alleen maar wraak.

Geen straf kan hoog genoeg zijn voor de dader.

2 jaar, 7 jaar, levenslang, het is nooit genoeg.

Maar nu, na 20 jaar, was daar verandering in gekomen.

Omdat de strafmaat nooit bevredigend zal zijn, had ze ingezien dat vergelding een doodlopende weg is.

Waarop prompt iemand anders inbelde, en kwaad riep dat levenslang nog te kort was, en dat hij niet snapte waar ze het over had.

Vergeving kun je een vorm van opstanding noemen.

Het markeert een nieuw begin daar waar de weg dood lijkt te lopen.

Maar Jezus stond niet op als de mens die hij daarvoor was.

Zijn littekens bleven zichtbaar.

Dat betekent dat vergeving, als het lukt om zover te komen, niet betekent dat alles weer goed is.

De littekens blijven.

Voelbaar, zichtbaar.

Het gebeurde heeft je beschadigd, gekwetst, gewond.

Je vindt misschien na lange tijd een nieuwe weg om te gaan, maar je draagt het gebeurde wel met je mee.

Ook in de Remonstrantse Broederschap is het inkleden van je relaties een thema, net zoals in overal waar mensen bij elkaar zijn.

Gerechtigheid zoeken voor een verbanning van 400 jaar geleden lijkt me een ondoenlijke zaak.

De situatie, de mensen, alles is inmiddels anders.

Wel kunnen we ernaar streven om liefdevol en zonder voorwaarden open te staan voor eenieder die op onze weg komt.

Om met mensen met wie je in contact komt, een geweldloze ruimte te creëren waarin ieder tot zijn of haar recht komt.

Waar ieder zich gezien voelt.

Zodat als er eens iets misgaat, een onvertogen woord valt, een onenigheid wat uit de hand loopt, er ook gemakkelijk vergeving mogelijk is.

Een nieuw begin, nieuwe ruimte in de onderlinge verhouding.

Of dat nu gaat om de Nationale Synode, om de oecumenische groeperingen waar de remonstranten altijd actief in zijn geweest, of om de onderlinge verhoudingen binnen de RB zelf.

Binnen onze uitgangspunten van vrijheid en verdraagzaamheid past deze levenshouding van onvoorwaardelijke liefde prachtig.

En hoe mooi zou het zijn als dit ook een uitstraling krijgt naar buiten toe.

Want net zoals we als mensen al millenia lang gewend zijn om elkaar na te bootsen in het gebruiken van geweld, van heel kleine vormen tot heel groot – zo kunnen wij leren ons te spiegelen aan Jezus.

Hoe meer liefde hoe meer vergeving.

En wellicht kunnen anderen zich dan weer gaan spiegelen aan ons...

Amen.